

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *Marie Skau-Petersen*: De sønderjyske Piger i København 1884
2. *Marie Nielsen*: Ved Kong Frederiks Kiste.
3. *Cl. E.*: Hvorfor Redaktør Jessen ikke fik Koncession.

Nr. 7. — 1. JANUAR 1933. — 9. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

NYE MEDLEMMER

af

Historisk Samfund for Sønderjylland

kan endnu for indeværende Aars Bidrag 5 Kr.
faa tilsendt det store Festskrift til H. P. Hanssen.

Gamte Aargange

af

Sønderj. Maanedsskrift

kan købes ved Henvendelse til

Seminarielærer Cl. Eskildsen.

H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Eftfl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 - Telef. 105 - Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

DE SØNDERJYSKE PIGER I KØBENHAVN 1884

Af Marie Skau-Petersen, Sommersted

Julen 1883 fik vi Besøg af min Farbroder *P. Skau*, Bukshave, sammen med Gartner *Nyeland* fra Vilvorde i Gentofte Sogn. Han kom med den Hilsen, at der var en Del Familier i Gentofte og Omegn, som kunde have Lyst til at se ca. 50 unge Piger hernede fra som deres Gæster, og spurgte os, om vi vilde tage os af at ordne saadan en Tur.

Min Søster og jeg, der gentagne Gange havde været i København, blev paa en Maade selvfølgelig glade, men ogsaa betænkelige. Vi kendte Københavnerne, og vi kendte os selv og vore unge Piger hernede, og vi var ikke sikre paa, at det vilde falde heldigt ud, at Værter og Gæster vilde forstaa hinanden. Det mente han jo, vilde gaa saa meget udmærket. Vi fastholdt imidlertid vore Betæneligheder, og i alle Tilfælde turde vi ikke have Ansvar. Det vilde vi jo paa en Maade faa, naar vi skulde ordne Turen. Min Farbroder var meget misfornøjet med os, for han syntes, det kunde vi sagtens. Den næste Dag skulde Stephen Nyeland tale ved en Assemblé i „Harmonien“. Ved Bordet bagefter holdt han en varm patriotisk Tale og sluttede med at sende sin Indbydelse ud til de unge Piger, der var tilstede. Begejstringen var stor, Indbydelsen blev modtaget, og min Søster og jeg blev nødt til at sige ja til at paatage os Ordningen. Det blev et meget stort Arbejde, og det blev særlig besværligt derved, at efterhaanden blev der lagt 25 til og 25 til, saadan at vi tilsidst naaede de 300. Besværlighederne bestod jo ikke mindst deri, at vi skulde gøre Ret og Skel, den, der først kom til Mølle, fik først malet. Saa naar vi havde lagt en Bunke tilside, for nu mente vi, at Maalet for Gæsternes Antal var naaet, saa kom Meddelelse om nye 25, og saa skulde vi have Bunken endevendt for at se, hvem der først havde bedt om at komme med. Anmodningerne strømmede ind. Vi kan jo godt sige, der var 1000, der vilde med. Var det besværligt, var det jo ogsaa glædeligt, men som et Bevis for, hvor vanskeligt det kunde være, kan jeg fortælle nogle smaa Pudsig-

heder, der indtraf. Saaledes var der en Familie, der endelig vilde have 2 Bondepiger fra Østkysten, en anden vilde gerne have 2 musikalske, en tredje 2 smaa, for deres Senge var saa korte. Saa maatte vi melde Pas, for af de 300 unge Piger kendte vi vel personlig en 30—50, og da de var spredt langt ud over hele Landet, vilde det være lidt vanskeligt at skaffe Oplysninger om disse smaa Enkeltheder. De tre Familier fik dog, hvad de ønskede, og var overmaade godt tilfreds.

Saa var det jo Befordringen, og det er jo ikke hver Dag, at Banerne fra Flensborg og opefter er indstillet paa at befordre 300 extra Gæster. Jeg henvendte mig til Statsbanedirektoratet i Flensborg og bad om, at man vilde sørge for, at der var Vogne nok. Der gik lang Tid, og jeg fik intet Svar. Jeg blev ved at spørge vor stedlige Stationsforstander, om han vilde sørge for det, og han var ikke just imødekommende. Tilsidst gik jeg derud og forlangte, at han skulde telegrafere til Altona. Jeg blev saa siddende for at vente paa Svaret. Da det kom, lød det paa, at da de netop i de Dage havde store Troppetransporter, saa de sig ikke istand til at stille Personvogne til vor Raadighed, men vi kunde faa „velrensede og med Bænke forsynede“ Kreaturvogne. — Da min Søster og jeg kom paa Stationen, den Dag Toget holdt, raabte bekendte af os „Bøh“. Nogle sagde, de havde Plads til os i Personvognene, men vi fandt, det var vor Pligt at gaa ind til dem, der sagde „Bøh“. Det varede jo kun til Vamdrup.

Saa var der jo Tøjet, det skulde der jo ogsaa sørges for, og der tog jeg saa til Vamdrup og talte med Toldvæsenet. Det vilde jo tage alt for lang Tid, hvis alt det Tøj skulde gennemses. Der fik man en anden Modtagelse, og de sagde, at naar Kufferterne blot var mærkede med et temmelig stort S P, vilde de slet ikke blive eftersat.

Turen var ganske vidunderlig. Festlighederne begyndte allerede i Vamdrup, var storslaaede i Fredericia. En lille henrivende 4-Aars Dreng kom hen til mig med en stor Buket Blomster med lange røde og hvide Baand, der slæbte efter ham. „Er Du Marie Skau?“ sagde han, „for saa skal Du have den, men jeg maa ikke sige, hvem den er fra“. Jeg tog Buketten i den ene Haand og Drengen i den anden, og det blev en henrivende Spadseretur gennem Byen. Man kastede Blomster ned fra Vinduerne. Min Hatteskygge maatte af og til hældes af for disse. Om Aftenen kom vi saa ombord i 2 Dampskibe. Fru Tietgen, der havde været et ivrigt Medlem af Modtagelseskomiteén, havde fundet det langt skønnere, naar de unge Piger kom sejlene ind til „Bellevue“, end med de kedelige Jernbanevogne. Da vi kom ombord — der var 200 paa det ene Skib og 100 paa det andet — fandt vi Lasten prydet med Flag. Madras var lagt ved Madras med hvide Lagener omkring og et højrødt Tæppe op ad hvert Lagen. Idet man kom derned, dannede det en straalende Bue. Der var spændt Snore over, hvor vi kunde hænge vort Tøj, og alt var idel Glæde, men ak,

de vrede Bølger ginge saa høje udi Kattegat. Der rejste sig en Storm, som selv Kaptajnen var forundret over, og af de 300 var der kun 19, der ikke var søsyge. Personlig blev jeg saa syg, at jeg blev bragt op i Kaptajnens Kahyt og skiftevis tilset af 2 smaa Drengene, en Slags Opvartere, der var med. Engang i et særligt stærkt Anfald løb de efter Kaptajnen. Jeg troede slet ikke, jeg skulde dø, jeg vidste bare, at det var forfærdeligt, hvad jeg led. Kræfterne var ganske borte, og jeg laa med lukkede Øjne, men saa mærkede jeg, at Kaptajnen bøjede sig ned over mig, og jeg hørte ham sige med alvorlig Stemme: „Ja, hun maa jo have Pulveret“, og saa saa jeg, at han kom med Pulver i et Glas Vand. En af Drengene holdt mit Hoved oppe, og nogen Tid efter sov jeg som en Sten. Da jeg vaagnede, var jeg ør i Hovedet, men kunde altsaa balancere, og da jeg havde faaet lidt Tøj paa, lukkede jeg Døren en Smule op. Saa hørte jeg 2 af mine Bekendte fra Haderslev sige: de kunde da ikke vide, hvem det var, der havde ligget i Kaptajnens Kahyt, for det var som et Dyr, der brølede, og ikke et Menneske, og Kaptajnen havde sagt, at der var stor Fare for hendes Liv. Jeg lukker Døren op og siger: „Ja, det er saamænd mig, men jeg fejler ikke noget“. En Kusine af mig kom i det samme og fortalte, at min Søster vilde have været fra Lasten og op paa Dækket, men havde været saa syg, at hun var faldet om og blev liggende dernede, og saa kom der en og sagde: „De skulde gerne komme op til Deres Søster, hun ligger i Kaptajnens Kahyt, og han er bange for, at hun ikke kan leve“, saa svarer min Søster: „Aah, lad hende bare dø, for jeg følger snart efter“.

Da vi kom forbi Kronborg, begyndte det jo at blive bedre med os. Vi kom op paa Dækket, men det var et sørgeligt Syn at se paa de mer eller mindre medtagne unger Piger. Min Kusine og en Frøken Pedersen fra Flensborg syntes, det kunde være nødvendigt at pynte lidt paa os, hvorfor de kom med et Par Spande Vand, nogle Haandklæder over Armen, Svamp, Kam og Haarbørste, og saa gik de fra den ene til den anden under stormende Latter, saa vi kom til at se nogenlunde ud, kun Farven var ikke just rød og hvid. Vi skulde lægge til ved „Bellevue“, og min Søster og jeg skulde bo hos Etatsraad *Tietgen*, det havde Fruen ønsket. Vi kom en Time for tidlig, saa Festkomitéen, der skulde tage imod os, var ikke kommen endnu, saa vi laa der og ventede, medens Tusinder af Københavnerne stod rundt omkring og kiggede paa os. Den norske Digter *Dilling* skal have sagt: „Hvad skal vi dog med alle disse grimme Piger her i København“, og det undrer mig ikke, for skønne var vi ikke den Formiddag. — Saa kom der en lille Mand, efterfulgt af en Tjener, ned imod Skibet, sagde mærkværdig nok — det traf sig saadan — til min Søster: „De skulde vel ikke kende Frøkerne Skau fra Sommersted, for de skulde være vore Gæster; jeg er Tietgen“. —

„Ja, det kan jeg se, Hr. Etatsraad, jeg er en af dem“. — „Hr. Etatsraad, siger De, Frøken, hvor kender De mig fra?“ og med det samme siger han: „Aah, fra „Punsch“. Min Søster svarer: „Ogsaa det, men dog mest fra Vartov“. Vi kom saa ned, Etatsraaden bød os hver en Arm, og saa gik vi op gennem den tætpakkede Menneskemængde, hvoriblandt der hørtes Tilraab fra en Del af vore Venner: Velkommen! o. s. v. Andre Tilraab hørtes ogsaa, som f. Eks. til min Søster: „Næh, hvor hun er nydelig!“ om mig: „Hun er da ingen Bondepige“.

Marie Skau.

„Nej, der er Etatsraad Tietgen, han tager ogsaa imod“. — Da vi kom ud paa Vejen, stod der to Studenter, den ene nuværende Overrepititor *Levisohn*, som min Søster havde truffet i Pinsen, da Studenterne var paa Skamling for at synge. De ventede med at hilse, indtil vi var lidt forbi. Min Søster gav et lille bitte umærkeligt Nik ud efter dem, som det senere viste sig, at Tietgen havde observeret. Vi kom saa ind i deres dejlige Villa, hvor Fruen tog imod os med aabne Arme og Velkomstkys. Lidt betaget var vi af Pragten derinde, en lille Smule benovede, fordi han syntes lidt kold og tør, men hendes Varme bødede jo paa dette. Det undrede mig, at han ikke med et Ord nævnede Turen eller Sønderjylland eller vor Kamp, og jeg tænkte,

hvordan skal det dog gaa? Hvis vi ikke skal tale om det, som vi kender, hvordan vil man saa kunne underholde sig med en saadan Mand. Da vi havde spist Frokost, kom vi op i vort dejlige Værelse. Vi syntes, vi befandt os som Jeppe i Baronens Seng. og fik saa hvilt godt.

Da vi havde drukket Eftermiddagstheen, spurgte Etatsraaden, om vi ikke kunde klæde os om til Middag, han vilde gerne have os med paa en lille Køretur, om muligt den forandrede Bevægelse kunde hjælpe til at tage noget af Søsytgens Eftervirkninger, og han havde lovet at komme over til Vilvorde for at hente Onkel til Middagen.

Kl. 6 skulde der være Middag, i den deltog Pastor *C. J. Brandt* med Datter, nuværende Fru *Bardenfleth* i Vejle, Professorerne *Frederik Nielsen* og *Madsen* med Fruer, min Farbroder *Peder Skau*, som boede hos *Stephen Nyeland* og nogle flere, som jeg ikke husker nu. Det var ganske overordentlig fint. Vi fik 10 Retter Mad og 5 Slags Vine. Tietgen konverserede mig, som han var vant til at konversere Damer vist, ikke et Ord om det, jeg før har nævnt, som jeg jo havde tænkt, vi kunde tale om.

Paa den anden Side af ham sad min Søster, som forresten havde C. J. Brandt til Bords. Da Stegen kom og Etatsraaden skulde til at byde os velkommen, vender han sig om til mig og siger med sagte men indtrængende Røst: „Jeg maa gøre Dem opmærksom paa, Frøken, at De er min Hustrus Gæster og ikke mine, da jeg aldeles ingen Sympati har for Deres Tur“. Jeg følte mig som ramt af et Stød, men svarede roligt: „Jeg skal vide at rette mig derefter Hr. Etatsraad“. Min Søster kunde ikke høre, hvad han sagde, men havde set mig rejse mig i Sædet og sidde med et næsten stolt Udtryk. Saa holdt han sin pragtfulde, formfuldendte Tale, hvor ingen af de andre Gæster mærkede, hvad han havde søgt til mig, men hvor han ikke sagde mere, end hvad han kunde staa ved. I den Stund forstod jeg, at Tietgen blev kaldt Diplomat. — Hans Hustru maa have set noget eller vidst noget, for da de rejste sig op for at hilse paa os, forlod hun sin Plads, kom op og lagde sine Arme om min Hals og kyssede mig, medens Taarerne løb hende ned ad Kinderne. Hun vilde altsaa lade os vide, at vi var i Sandhed hendes Gæster. Hun sagde ingenting, men det laa i hendes Øjne, hvad jeg ogsaa trængte til at faa at vide. Maaltidet forløb med, at vi konverserede hinanden. Det blev livligt, der var jo alligevel adskillige Ting, vi kunde tale om, men jeg følte det som en uhyre Lettelse, da vi rejste os fra Bordet. Min Søster kom hen og spurgte, hvad der var i Vejen. — „Det skal Du senere faa at vide“, svarede jeg, „vær du bare glad“.

Da vi havde drukket Kaffen, og de fleste vilde gaa ned til Vandet for at se Skibene passere forbi, Vejret var vidunderligt, sagde Tietgen: „Jeg haaber ikke, De har noget imod at blive heroppe hos mig, om lidt kommer nemlig Kronprinsen og Kronprinsessen kørende her forbi og vil gerne hilse paa Dem. Han er jo Regent, og det kunde ikke gaa an, at De fik Audiens hos ham, men naar de saadan tilfældig kommer kørende her forbi, og jeg tilfældig med mine Gæster er heroppe, kunde der ikke være noget i Vejen for, at de kunde hilse paa Dem“. Jeg blev meget underlig tilmode ved det, men blev. Vi gik saa lidt frem og tilbage. Saa raaber Professor Madsen nede fra Haven, om Etatsraaden ikke vilde komme et Øjeblik for at sige dem, hvad det var for Skibe, der passerede. Med en Undskyldning løb Tietgen saa derned. Aldrig saa snart er han væk,

Christine Skau.

før jeg ser den kongelige Vogn komme kørende, men istedetfor at blive staaende, sprang jeg om bag et meget stort Træ, der var der, dels vel af nogen Benovelse ved ene at gaa imod dem, dels for at drille ham. Jeg kan sige, at der kom over mig et Galgenhumør, og da han kom op, sagde jeg: „Nu var de her, Hr. Etatsraad“. — „Lod De dem køre?“ — „Ja, hvad skulde jeg vel gøre, jeg havde virkelig ikke Mod til at træde alene frem, hvad Etatsraaden maa kunne forstaa“. — „Aah,“ sagde han, „det var dog skammeligt, at de skulde kalde paa mig“.

Da vi om Aftenen kom op paa vort Værelse, fortalte jeg jo min Søster det, og i første Øjeblik var vi enige om at rejse Dagen efter, men ved nærmere Overvejelse kunde vi jo se, at det vilde være Synd imod Fru Tietgen, og at der vilde være en Disharmoni i det hele, om det kom ud. Saa endte det jo med, at jeg altsaa skulde vide at rette mig derefter, som jeg sagde til ham, og være saavidt muligt bare høflig og underholde mig med ham om, hvad han kunde føre frem, sige ja og nej, hvor det kunde gøre det. Da vi kom ned den næste Morgen var Manden som forvandlet, han tog ligefrem kærligt imod os, tog mine Hænder, spurgte, om jeg havde sovet godt, ganske forvundet Søsygen. Saa sagde han, at han syntes ikke, vi skulde med det kedelige, grimme Tog ind til Byen, og „da jeg alligevel skal ind til København, har min Hustru og jeg fundet, det var det hyggeligste for Dem at følges med os. Jeg vilde gerne vise Dem Marmorkirken, og saa kører vi Dem hen til vores kære Ven, Pastor *C. J. Brandt*.“ Hos Pastor Brandt skulde min Søster og jeg bo de Par Dage, vi var i København. En ganske henrivende Køretur. Jeg sad ved Siden af Fru Tietgen, Etatsraaden og min Søster baglængs og i ivrig Samtale. Han konverse-rede og smilede, og skønt vi absolut vilde værge os imod ham, fordi vi syntes, han havde baaret sig saa forkert ad, kunde vi ikke modstaa hans elskværdige Væsen. Det var jo meget interessant at følges med ham der i Marmorkirkens Ruin. Der var rejst et stort Træskur, hvor de havde Kontor. Paa Væggen, og om det saa var paa Gulvet, var der Skitser og Tegninger af, hvordan Bygningen skulde være. Bygherren, Etatsraad Mel-dahl, kendte vi jo. Ja, det var en Oplevelse, men dejligt var det alligevel at komme hen til den herlige, udmærkede Pastor Brandt. Sikken Højhed der dog var over den Mand! Jeg skulde sidde og vente paa en Besked fra Kammerherre *Rosen* fra Gentofte, han var i Komitéen og havde en hal Del at gøre med Ordningen af en stor Fest paa Skodsborg Badehotel. Det trak lidt ud, og jeg syntes egentlig, det var Synd, at en Mand som han, der var saa optaget, skulde bruge saa megen Tid til at tale med en ung Pige som mig, men for mig var det en dejlig Stund. Jeg synes, jeg ser baade ham og Stuen, og nyder i Erindringen, hvad jeg saa og hørte. Saa kom Kammerherre *Rosen* og med ham Steph. Nyeland. Den første var en stor Modsætning til Pastor Brandt, sympatisk var han ikke, og han be-

gyndte paa en, synes jeg, lidt udannet Maade at beklage sig over, at vi ikke kom til at bo hos ham. Han havde først ønsket det og fandt det ret rimeligt, at vi skulde bo der. Skønt Kammerherre, savnede jeg Adelsmanden i dybeste Forstand. Saa beklagede han sig ogsaa over, at han ikke kunde faa mig til Bords ved Festen paa Skodsborg, han var dog den Egns første Embedsmand og mente som saadan, at det tilkom ham, men Etatsraad Tietgen havde forlangt, at den gamle Stiftamtmand, Kammerherre *Bille Brahe*, som var Københavns Præsident, skulde præsidere ved Festen, og hvis han ikke kom og tog Frøken Skau til Bords, kom hans Gæster slet ikke til Festen paa Skodsborg. Jeg lyttede, hvad var det. Var det Tietgen saa meget om at gøre, at det bedste var ikke for godt. Min Forstand stod lidt stille. Imidlertid kunde han jo meddele, at Kammerherren tiltrods for, at han for kort Tid siden havde haft et apoplektisk Tilfælde, vilde præsidere ved Festen og tage mig til Bords.

Vi saa jo altsaa den Dag en Del af Seværdighederne i København. Min Søster og jeg havde jo set det hele før, men fulgte heller ikke alle Steder med, da det blev for trættende, men i Regensgaarden var vi, og det var en meget fornøjelig Stund. Klokkeren og hans Kontubernal havde flyttet deres Sofa ned i Gaarden, fordi de skulde være Værter for min Søster og mig, og saa kunde det jo ikke være mindre. Da hun i overgiven Lystighed med et Hop satte sig i Sofaen, stod der en Sky af Støv op omkring hende. Jublende Latter rundt omkring. Ja, saadan var Regensen. Jeg drak Chokolade af en stor Kontorkop med en flad Tallerken til Underkop. Min Søster drak den af et Glas. De var blevet enige om, de vilde intet laane, vi skulde se dem, som de var.

Aftenen skulde vi tilbringe i Tivoli, og til vor store Forbavselse og Glæde fulgte Pastor Brandt med. Da vi skulde ind i Koncertsalen, hvor Kammersanger Simonsen bl. a. skulde synge Martin Kocks Sang til de sønderjyske Piger, dukker pludselig Etatsraad Tietgen op, og Pastor Brandt modtager ham med et: „Men Etatsraad, er De her!“ og Tietgen svarer med et tilsvarende: „Men Pastor Brandt, er De her!“ Det viste sig saa, at det var mange, mange Aar siden, de to Mænd havde været i Tivoli. Tietgen fulgte os hele Tiden, omhyggeligt passende paa, at vi ikke led nogen Overlast i den store Trængsel, men da vi skulde ud af Tivoli, kom vi i Klemme mellem en Flok, der vilde ind. Min Søster og jeg gik foran. Pastor Brandt og jeg blev klemt saadan, at jeg var nær ved at tabe Vejret. Saa breder den store Mand sine Arme ud, slutter dem omkring os begge og raaber: „Det er dog for stor en Kærlighed at vise de sønderjyske Piger, at De vil kvæle dem.“ Sammen med Tietgen kom vi i en 1. Kl. Vogn til Taarbæk, hvor Tjeneren tog imod os. Fru Tietgen ventede med en Kop The, og vi fik, skønt Klokkeren var $1\frac{1}{2}$, en lille hyggelig og fornøjelig Passiar. Den næste Dag, da vi kom ned til Morgenmaaltidet, sagde Tietgen,

om vi ikke vilde gøre ham og hans Kone den Glæde at give Afkald paa Festen i „Sommerlyst“. Han syntes ikke, Stedet var fint nok til den Fest, men de vilde ogsaa saa gerne have os selv, saa de vilde bede os komme med 7-Toget, „vi faar jo alt for lidt af vore Gæster, vilde da ogsaa gerne kende dem lidt nærmere.“ Den Udtalelse og det Blik, der ledsagede den, kunde ingen af os glemme. Vi blev saa underlig glade og havde en Følelse af, at vi dog maaske blev Venner. De kørte os saa igen ind til København og om ad Amalienborg. Etatsraaden havde lovet Kronprinsen, at vi vilde køre forbi Vinduet ved en bestemt Tid, han vilde bare hilse paa os. Det gjorde vi, rejste os op i Vognen og nejede, uden at Vognen standsede. Saa kørte de os ned til Skibsbroen, hvor „Hekla“ var kommet tilbage fra sin første Tur over Atlanterhavet. Vi skulde have Skibet at se og hilse paa dets overordentlig elskværdige og af Tietgen meget afholdte Kaptajn *Knudsen*, altsammen Elskværdigheder fra Tietgens Side. Da vi om Aftenen Kl. 7 kom hjem, kom de begge løbende op imod Gitterporten og tog imod os med fremrakte Hænder. Vi fik en Kop The, og saa foreslog Tietgen, at vi skulde spadsere en Tur i Dyrehaven. Vi gik i næsten to Timer, Tietgen og jeg foran, og min Søster og Fruen bagefter. I al den Tid fortalte Tietgen ustandseligt om, hvad han havde med at gøre. Jeg kan godt sige, jeg var dødtræt. I Begyndelsen interesserede det mig umaadeligt, men tilsidst kunde jeg kun paa passende Steder sige ja og nej, indtil han pludselig vender sig imod mig: „De hører jo ikke et Ord af, hvad jeg siger.“ „Jo, Herr Etatsraad, men jeg er for træt til at blive ved at forstaa Dem.“ „Hvor dumt dog af mig, at jeg ikke kunde tænke det,“ og saa bød han mig Armen og saa kom vi hjem. Da var Klokkeren blevet mange, men de syntes ikke, de vilde give os Lov til endnu at komme op, og saa sad vi inde i hendes (hans) Kabinet, Fru Tietgen og min Søster rygende, og det blev en forunderlig Samtale, dels alvorlig, dels spøgende. Vi var mellem Venner, og det Venner, der ikke oversaa os, skønt vi kun var et Par unge Piger fra en Landsby i Sønderjylland.

Den næste Dag var forbeholdt Værterne, Tietgen var ogsaa hjemme den Dag. Efter Frokosten be'r han mig om en Samtale, og saa sagde han: „Ja, Frøken Skau, den Dag De kom, undredes De vel lidt over, hvad jeg sagde, at De var min Hustrus og ikke mine Gæster, for jeg havde ingen Forstaaelse eller Sympati for Deres Tur. Idag vil jeg gerne give Dem en Forklaring. Da det blev bestemt, at de sønderjyske Piger skulde herover, stødte det mig, at Danske og Sønderjyder skulde mødes for at more sig. Jeg var bange for, det tildels var en Flok forlystelsessyge unge Piger, som kom herover, og paa den Maade maatte I og vi ikke mødes, saalænge Ørnen havde sin Klo i Jer, men for at bevise Dem, at jeg ikke var ligegyldig med vor Modtagelse af Dem, vil jeg fortælle, at det var min Skyld, De fik Lov til at lægge Kransen paa Frederik den 7.s Kiste. Da det rygtedes,

at De havde det i Sinde, blev Regeringen betænkelig. Kongen var jo i Wiesbaden, og man var bange for, at Tyskerné vilde finde, at det var en politisk Handling, naar I lagde en Sølvkrans paa Jeres afdøde Konges Kiste. Det, syntes jeg, var Synd, naar I nu havde bestilt Kransen og glædet Jer til at lægge den paa, at I saa skulde komme her og møde et Forbud. Hvad Indtryk vilde det vel gøre paa hele Sønderjylland! Saa gik jeg op til Kronprinsen, med hvem jeg staa paa en ret intim Fod, og sagde til ham, om ikke han kunde give Befaling til, at Kransen skulde lægges paa. Han var straks villig, meddelte Regeringen, at Ansvaret tog han paa sig. Saa kom Festen i Dag paa Skodsborg, hvor denne — hm — Rosen bildte sig ind, at han skulde have Dem til Bords. Nej, Frøken Skau, den Ære tilkom ikke ham. Naar København vilde gøre Fæst for de sønderjyske Piger, saa var det bedste ikke for godt, saa skulde det være Københavns Overpræsident, der skulde præsidere ved Festen og tage Dem til Bords. Det kneb at faa det ført igennem, men jeg sagde, hvis det ikke skete, kom mine Gæster ikke, saa i Aften vil De altsaa komme til Bords med Kammerherre Bille-Brahe. Han er en gammel Mand, over de 70, har fornylig været syg, men han er en elskværdig Mand og vilde gerne overvære Festen. I Gerning har jeg nu vist Dem, inden jeg kendte Dem, at jeg, skønt uden Sympati for Deres Tur, havde Kærlighed til og Respekt for Sønderjyderne.“ — Se, det var en Oplevelse, den største paa hele den Tur. Ved Middagen om Aftenen, der var endnu finere end den første, rejser han sig op og siger: „Ja, jeg har ganske taget fejl. Jeg troede, det var en Flok unge Kvinder, som blot vilde more sig, det stødte min Følelse; nu har jeg set Deres Færd i denne Tid, og jeg har forstaaet, at det var alvorlige, dybt-tænkende unge Piger, som kom herover for at faa et Pust fra Historien, fra Byen og fra Landet. Jeg har set dem græde i stærk Sindsbevægelse, da Kammersanger Simonsen sang og da Studenterforeningen sang de danske Sange. Kære Frøken Skau, i Dag byder jeg Dem velkommen i min Hustrus og mit eget Navn, og saa siger jeg: Aanden i hvert varmt Farvel gemmer og et skønt Velkommen.“

Om Aftenen kørte vi altsaa til Festen paa Skodsborg. Da vi kom derhen, blev vi modtaget af den gamle Kammerherre *Bille Brahe*, en elskelig og mild Mand, som paa en forunderlig kær Maade gjorde Undskyldning, fordi en ung Pige skulde have en saa gammel Kavaller til Bords, og „desuden er jeg jo ikke ganske rask, men det faar De jo tilgive mig“. Jeg blev ganske varm om Hjertet ved at se og høre ham, og vi havde det meget hyggeligt ved Bordet. Tietgen sad paa den anden Side af mig og havde min Søster til Bords. Paa den anden Side Digteren *Vilh. Bergsøe*, og Fru Tietgen havde Onkel Peder til Bords. Foran os sad Studentersangforeningen, vore mange Venner hilste genkendende op til os. Der var pragtfuldt derude paa Terrassen, hvor der var plantet en

hel Række smaa Frugttræer, der var fyldt med kulørte Frugter som Lamper. Langs Siden løb et Bord, det var midt for det, vi sad, og ud fra det gik 19 Borde, det midterste altsaa optaget af Studentersangforeningen. Nede for Enden af det hele var der spændt et uhyre Lærred, og paa det saa vi det danske Vaaben i Blomster, saa stort, at Mændene omtrent var i Legemsstørrelse. Ud over det hele var spændt et Telt, kun aabent ud mod Sundet. Vi fik koldt Bord, mange Sange, dejlige Sange, skrevet af Holger Drachmann, Vilh. Bergsøe, Blaumüller o. s. v., storartede Taler af de forskellige Stormænd, der var tilstede, og ind imellem den dejlige Sang af Studentersangforeningen. Da Bordet var hævet, skulde vi op paa Terrassen ved Hotellet, Styrelsen for Sønderjyderne og Styrelsen for Omegnens Gæstfrihed. Der var forskelligt at tale om, men det gik meget fornøjeligt. Bagefter maatte jeg tage imod en Mængde, som var saa venlige at mene, at de skulde hilse paa mig. Der kom et Tidspunkt, hvor jeg godt kan sige, jeg var segnefærdig af Træthed. Paa en stor Estrade blev der danset. Min Søster var forlængst blandt de dansende, og Tietgen havde fulgt hende derned. Saa kom han op og sagde spøgende: „Frøken Skau er da ung, hun skal da virkelig ogsaa ned at danse, nu tager jeg hende fra dem allesammen“. Jeg havde nu aldeles ingen Lyst til at danse, hvad jeg sagde til Tietgen, men det var morsomt at se paa. Saa kom min Søster med den ene af de 2 Studenter, der havde hilst paa hende ved Ankomsten, og saa sagde Tietgen: „Ser vi det, de er nok trofaste, de unge Venner, Deres Søster har, det var jo dem, der tog imod, da vi kom“. — „Saa Etatsraaden virkelig det?“ siger jeg saa. „Jah, jeg har sommetider Øjne i Nakken“, sagde han. — Og saa var den Dag forbi, men da vi kom hjem, sad vi endnu og passiarede lidt, og saa siger han drillende om til min Søster: „Vi er vel ikke en lille Smule koket“. — „Nej, det er jeg rigtignok ikke“, siger hun i et Latterudbrud.

Saa kom Torsdagen i Roskilde, og den havde med sig den rigeste Oplevelse.

Vi blev modtaget af en stor Mængde Mennesker, da vi kom ud fra Perronen. Paa den store Trappe ved Banegaarden bød Pastor Tholstrup velkommen, og derfra gik vi hen i Domkirken. Da vi kom derind, var den omtrent tom, men oppe fra Orgelet sang et Kor af Herrer og Damer: Slumrer sødt i Slesvigs Jord, — hvert andet Vers med dæmpet Røst. Frøken Monrad fra Flensborg og jeg gik foran og med os de andre af Komitéen først. En forunderlig Stemning slog mig i Møde, en Stemning, der gav mig som en uhyre Smerte. Aldrig før havde Sønderjyllands sørgelige Skæbne staaet for mig i saa tungt et Lys, som i det Øjeblik. Det var Historien, vor fælles Historie, der tog mig saa stærkt om Hjertet og fik mig til at føle Adskillelsen fra Moderlandet som ingensinde før. Vi tog Plads, og saa begyndte en dejlig Koncert. Pastor Tholstrup, Dan-

marks største Tenor i mange Aar, uddannet først herhjemme, senere hos Garcia i Paris, som endelig vilde have, han skulde være Operasanger, men hvem han gav til Svar, at han vilde hjem og være Præst i Danmark, sang for første og sidste Gang offentligt. Han var da en Mand paa 65

Sølvkransen nedlagdes af (fra Venstre) Margrethe Windfeldt, Christine Skau, Dagmar Windfeldt og Marie Skau.

Aar. Han havde aldrig villet bruge sin Stemme paa den Maade, men da Sønderjyderne kom, kunde han ikke tie. Vi glemmer aldrig hans Røst, ogsaa fordi, at er der en Sanger, der har sunget ud af hele sit Hjerte, saa gjorde han det den Dag. Kantor *Jæhnigen* sang ogsaa, og under en af hans Sange gik vi 9 af Komiteen ind i Kapellet for at lægge en Sølvkrans paa Frederik d. 7. Kiste. Da vi kom derind, stod der 5 Herrer til

hver Side, deriblandt Pastor Tholstrup. Onkel kom imod mig med Kransen paa en violet Fløjlspuude. Han sagde: „Nu overgiver jeg dig Kransen, for at du kan lægge den paa vor afdøde Vens Kiste“. — Der var saa en lille Trappe, som jeg skulde gaa opad for at kunne naa. Da jeg havde lagt Kransen paa, sank jeg et Øjeblik sammen, den eneste Gang i mit Liv, hvor jeg har været besvimet. Frøken Mønrad holdt mig oppe, og det varede kun et Nu, til jeg atter kunde rejse mig, men Dagen igennem stred jeg for ikke at græde ustandseligt, følte sommetider, som der var lagt en Byrde saa tung paa mig, som jeg næppe kunde bære. Vi kom saa hjem med Værterne. Seks af os til en Købmand. Da jeg spurgte, hvorfor vi skulde være der, blev der svaret: Byens rigeste Mand. Lidt bitter svarede jeg: „Ogsaa en Fortjeneste i dette Tilfælde“. Om Eftermiddagen kom vi ud i Herthadalen. Der var nogle Tusinde Mennesker tilstede. Talerstolen var rejst under de mægtige Bøge. Der var Sange af Chr. Richardt, Holger Drachmann, Rud. Bay og flere. Pastor Tholstrup talte for Fædrelandet, men det blev en Prædiken. Han havde ønsket at prædike i Domkirken. *Skat Rørdam* vilde forresten ogsaa gerne have prædiket for os i Holmens Kirke, men Regeringen turde ikke tillade en Gudstjeneste, da en saadan efter tysk Mening ansaas for politisk. Tholstrup holdt saa sin Prædiken indenfor denne Ramme. Efter ham skulde Onkel tale. Han har senere fortalt, at det aldeles ikke blev den Tale, han havde tænkt at holde. Inspireret af Præsten blev det noget ganske andet, og efter min Mening har Onkel aldrig talt som den Dag, hvad han forresten ogsaa selv havde en Følelse af. Da han var færdig, stormede Mængden ned imod Talerstolen, den vilde bære ham i Guldstol. Han svarede, at endnu havde han aldrig gjort sig til Nar, og det vilde han da heller ikke ved den Lejlighed. For anden Gang var jeg nær blevet kvalt. Hiort Lorenzen og jeg sad lige nede under Talerstolen, og der blev saadan maset paa, at vi nær ikke var sluppet for Overlast. Lidt senere kom der hen imod mig en Dame og sagde: „Jeg ved ikke, hvem De er, jeg ved ikke, hvad De hedder, men giv mig Lov til at trykke Deres Haand, jeg er Præsten Tholstrups Hustru“. Jeg blev saa betaget, at jeg ganske glemte at sige mit Navn, men blot hulkende kastede mig ind til hende. Der fik jeg en Følelse af at finde Forstaaelse for alt det, der den Dag havde grebet mig saa stærkt. Men vi fik aldeles ikke Tid til at tale sammen, blev skilt med det samme, da vi skulde tilbage og med Toget hjem. Først Aaret efter mødtes vi igen, og faa har haft den Betydning for mig som hun og alle hendes. Der indlededes ved dette næsten tavse Møde et Venskab, som fik uvurderlige Følger for vore Familier.

Den næste Dag skulde Turen gaa til Fredensborg og Frederiksborg. Tietgens vilde slet ikke have, vi skulde tage med til Fredensborg, da de dels vilde have os hjemme og dels fandt det alt for anstrengende, saa vi

naaede kun alle de andre i Hillerød. Ogsaa der var der Masser af Mennesker, stor og venlig Modtagelse. Min Søster og jeg, tillige med 4 andre af Komiteen, skulde gæste Amtmand, Baron *Wedell-Wedellsborg*, som boede i Fr. d. 7. Fløj paa Slottet. Da vi kom derhen, stod Baronens i Døren. Baronessen kunde intet sige for Bevægelse. Hun tog og favnede min Søster og mig og sagde endelig: „De faar en særskilt Hilsen og Velkommen, for Deres Slægt skylder vi saa meget fra vore unge Dage“. Hun tog os saa og førte os hen for et Billede af Onkel Laurids Skau. Der var friske Blomster omkring, og hun sagde: „De maa ikke tro, det kun er, fordi De nu skulde komme idag, der er Blomster om det Billede paa alle vore store nationale Dage“. Ved Bordet fortalte Baronen mig, at da han som ung kom til Flensborg som Amtmand, forvirrede Forholdene ham. Det var jo i den vanskelige nationale Begyndelse. Han klagede sig til Onkel, og denne svarede: „Kom De kun til mig, naar der er noget, De ikke forstaar, jeg tror, jeg kan hjælpe Dem over det“, og det gjorde han. „Hvis vi ikke havde haft Laurids Skau, vlde vi have følt os fremmede og ængstelige. Ser De, derfor er vi saa glæde for idag at huse Dem og Deres Søster“. — Der var ogsaa stor Fest ude i Skoven, smukke Sange og udmærkede Taler. Det var jo den sidste af Festdagene. Der blev ogsaa danset, og der dansede jeg Lanciers med Baronen. „Ja, det er længe siden, jeg har danset, lille Frøken“, sagde han, „men jeg synes, at i Dag er det dejligt og morsomt“. Ogsaa det Møde førte til et Venskabsforhold, særlig med hans Datter *Sophie*, Fru *Skouenborg*, og hans Svigerdatter, Baronesse *Wedell-Wedellsborg*, Viborg, og nu synes jeg, det er hyggeligt, at Fru *Skouenborgs* Datter aarlig sammen med sin Mor gæster vort Hjem. Det bliver paa den Maade et Venskab i Generationer.

Næste Dag foregik Afrejsen, men min Søster og jeg vilde ikke med paa Sejlturen. Vi havde været altfor syge, maatte heller ikke for Tietgens, der vilde beholde os en Dag længere. Vi blev der saa til om Aftenen, da Fru Tietgen kørte os ind til Byen, for at vi kunde komme med Nattoget hjem. Om Formiddagen sagde Tietgen: „Det er en spændende Dag denne. Vi skal have en Generalforsamling — jeg husker nu ikke, i hvilket af de 24 Selskaber, som han dengang stod for — der skal et Spørgsmaal for, som jeg vil have igennem, det var for 3 Aar siden, da faldt det, men nu mener jeg, Tiden maa være moden til, at det kan vedtages. Min Styrke vil vist være, at jeg kan huske hele Situationen fra sidst og vil kunne slaa dem med deres egne Vaaben. Jeg haaber at kunne hilse paa Damerne i Aften paa Banegaarden, hvis vi kan blive færdige“. Lidt spændt stod vi paa Perronen sammen med Fru Tietgen. Mon han kom? Saa ser vi ham komme ilende. Paa hele Farten var det at mærke, det var den sejrende Mand, der kom. Han fulgtes af Direktør *Hagemann*, og de var begge meget glade. Tietgens blev vore Venner for Livet, og gennem dem havde

vi den Glæde at møde *C. J. Brandt*, Professor *Fr. Nielsen* og Biskop *Madsen*. Ogsaa deres Venkab varede, saalænge de levede, og bragte mig mange store og rige Glæder.

Ved Kong Frederiks Kiste.

(Brudstykke)

— — — — —
— — — — —

Vi har været ved Kong Frederiks Kiste;
der at dvæle gjorde Hjertet godt.
Vi har hørt en sagte Stemme hviske:
Fatter kun et trøstigt Fremtidshaab!
Ørnen maa sit Rov tilbage give,
frække Voldsmand vist ydmyges skal, —
drag kun hjem til Als, det ynderige:
husk, jeg kaldte det mit eget Als!

Han, som troner over Stjernehimlen,
den alvise, den almægtige,
han, som os tildeler vore Sorger,
som han os tildeler Glæderne,
han den rette Time vist vil finde;
da skal Bladet hurtigt vende sig,
da skal Vold og Mened staa til Skamme,
da skal Als-Ø atter vorde fri!

Optegnet af Fru Marie Nielsen, Augustenborg.

Digtet, hvoraf kun disse Brudstykker huskes, er skrevet af en ung alsisk Bondekone efter de 2000 Slesvigeres Tur til København i September 1865.

HVORFOR REDAKTØR JESSEN IKKE FIK KONCESSION

Ved CL. E.

Nys afdøde Generalsuperintendent *Kaftan* fortæller i sine Livserindringer Side 130 følgende:

DA DØDE FORSTANDEREN FOR DEN DANSKE PRIVATE DRENGE-skole i Haderslev, — eller tog sin Afsked som Følge af Alder. Nok om det, Pladsen blev vakant. En Lærer Jessen, den senere Redaktør af „Flensborg Avis“, ansøgte om Koncessionen. Skolekollegiet i Haderslev nægtede ham den. Han henvendte sig til Regeringen. Med Hensyn til hans Person blev det oplyst, („wurde es beigebracht“), at han var en fanatisk Dansker, der ikke vilde opdrage Ungdommen svarende til de nuværende Forhold. Paa Grundlag deraf blev Koncessionen nægtet ham. Han gik derpaa, efter at han forgæves havde forsøgt at faa fat paa Koncessionen ad Omveje, over til Journalistikken. Uden Tvivl har han som Redaktør af „Flensborg Avis“ skadet Tyskheden langt mere, end det vilde have været ham muligt i Stillingen som Rektor for en dansk Privatskole, hvor forskellige Hensyn vilde have lagt Baand paa ham. *Men kunde det forudses af Regeringen?*“ (fremhævet her).

Kaftans „Erlebnisse und Beobachtungen“ er præget af en god Portion Bagklogskab. Man kan gaa ud fra, at Kaftan triumferende vilde have fremhævet den Dumhed, man lavede, da man nægtede Jessen Koncessionen, *hvis han ikke selv havde Ansvaret for den*. I Stedet for søger den sidste Sætning tydeligt nok at undskylde den Afgørelse, der tvang J. Jessen over i nye Baner. Man kan derfor godt regne med, at Kaftan, der var Regerings- og Skoleraad fra Januar 1880 til Februar 1885 med Nord-slesvig som Speciale, har Hovedansvaret for, at Jessen ikke fik Koncessionen.

Hvorledes det blev „beigebracht“, at Jessen var en farlig Person, viser følgende to Skrivelser, der her meddeles i Oversættelse. Det bemærkes, at Regeringen maatte gaa den nødvendige Instansvej over Overpræsidiat, da Seminarierne stod under Overpræsidenten.

Overpræsidenten for Provinzen
Slesvig-Holsten
J. Nr. 3480.

Slesvig, den 23. Sept. 1881.

Seminarist J. Jessen, som ønsker at overtage Ledelsen af den hidtil bestaaende saakaldte danske Realskole i Haderslev, og som derfor har ansøgt om Koncession til Oprettelse af en Privatskole, skal, efter hvad der er blevet mig meddelt, under sit Ophold paa det derværende Seminarium have agiteret paa den hadefuldeste Maade mod alt Tysk blandt de danske Seminarister.

Jeg anmoder Deres Højærværdighed om en fortrolig Udtalelse, om og paa hvilken Maade denne Meddelelse er begrundet.

Steinmann.

Til den
Kongl. Seminardirektør Hr. Castens,
Tønder.

Kgl. Sem. Dir.
407

Tønder, den 27. Sept. 1881.

I Anledning af Forordningen af 23. Sept. vedr. den tidligere Elev paa det herværende Seminarium, J. Jessen fra Toghale, unnlader jeg ikke allerærbødigst at meddele Deres Højvelbaarenhed følgende:

Af Akterne i den herværende Registratur fremgaar det ikke, at Jessen nogen Sinde har givet Anledning til Klager ved dansk Agitation. Tværtimod har han endnu i sit Afgangsbetvise faaet Karakteren „meget godt“ i Opførsel. Ikke des mindre har jeg aldrig hørt dette Menneskes Navn nævnt af en Seminarielærer, uden at Jessen betegnedes som en lidenskabelig Dansker og Agitator mod alle Rørelser af tysk Sindelag blandt Seminaristerne i Afdeling B, hvorved der tilføjedes, at han paa Grund af sin Snuhed — en Egenskab, som han skal have fælles med andre af Familiens Medlemmer — altid har forstaaet at skjule sit Muldvarpearbejde („Wühlereien“) under Maske af fuldstændig legal Opførsel.

Da jeg overtog Direktionen for det herværende Seminarium, fungerede han som Huslærer hos den herværende Sagfører Gjessing, som notorisk tilhører det dansksindede Parti af Byens Indbyggere. Kort Tid derefter opgav Jessen denne Kondition og rejste til Paris for at lære det franske Sprog. Senere fortaltes der mig lejlighedsvis, at han under sit Ophold her en Aften hver Uge har holdt Foredrag om dansk Historie og Litteratur for nogle Seminarister af Afdeling B. og at disse Foredrag havde været egnet til at vække og fremme danske Sympatier i Tilhørernes Sind.

Jeg maa gentage, at Vidneudsagn, som kunde sikre et Bevis mod Jessen for statsfjendtlig Agitation, absolut ikke staar til min Raadighed. Men da for længere Tid siden Rygtet om, at Jessen agtede at overtage Ledelsen af den „danske“ Realskole i Haderslev, blev drøftet blandt Seminarielærerne, havde man i Almindelighed den Opfattelse, at han som Leder af en saadan Skole vilde udøve en højst farlig Indflydelse. Han vilde sikkert aldrig i ydre Henseende komme i Konflikt med Lovene, men lige saa sikkert vilde han drage Omsorg for sagte og ubemærket at meddele statsfjendtligt Sindelags Gift til sine Omgivelsers Hjerter. Hans Personlighed virker saa meget farligere, fordi hans Snuhed og Smidighed støttes af en betydelig aandelig Begavelse og en forholdsvis omfangsrig Dannelse.

Jeg selv har aldrig haft Lejlighed til at lære ham at kende.

Allerærbødigst
Castens.

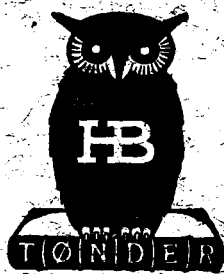
Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

T Ø N D E R B O G E N

Beretningen om
det 3. danske Hjemstavnskursus
v. H. Låusten-Thomsen

er fra 1. Januar 1933 nedsat til Kr. 1,50
Bogen faas i alle Boglader.

J. N. JEFSEN

(Hans Becks Boghandel)

T Ø N D E R

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Hvem ønsker at sælge

„Sønderjydsk Maanedsskrift“ 1. Aargang
(komplet) samt 2. Aargang Nr. 1? . . .
Der betales Overpris.

Tilbud bedes sendt til **Cl. Eskildsen, Tønder.**